

Yttrande
2016-03-07

Dnr MM 2015/174

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkande (SOU 2015:89) Ny Museipolitik

Sammanfattning

Moderna Museet (MM) anser att betänkandet Ny Museipolitik innehåller en god sammanfattning av vilka museipolitiska utredningar som tidigare har gjorts i Sverige och en grundlig redogörelse för centralmuseernas framväxt och nuvarande position i dagens samhälle. Betänkandet beaktar dock inte konstmuseernas särställning i förhållande till museer av andra slag. För ett konstmuseum står konstnärerna i centrum för såväl samlingen, kunskapsuppbyggnaden och den publika verksamheten. Det finns här tydliga avsändare, upphovsrättsliga frågeställningar och ibland en mindre didaktisk men mer upplevelseorienterad förmedling. I stället väljer utredningen att se centralmuseerna som helt kompatibla, medan de i realiteten bara delvis förenas.

Utredningens huvudtema är ökad samverkan mellan centralmuseerna som för att ge ett bättre, samlat resultat skulle kräva en museilag och en ny myndighet, Myndigheten för museer och utställningar. MM reserverar sig med bestämdhet mot denna hypotes. För centralmuseerna finns den gemensamma nämnaren i det faktum att staten är uppdragsgivare men det är inget tillräckligt incitament för de reformer betänkandet argumenterar för. Enligt MM reglerar sig sektorn tillfredsställande som det är och där problem uppstår är inte lösningen en ny myndighetsnivå utan en skarpare analys och åtgärder vidtagna direkt mellan parterna.

I vissa delfrågor som gallring och kvalitetsgranskning kommer betänkandet med tänkvärda synpunkter, men MM kan inte se att detta skulle kunna utgöra grunden för en helt ny myndighet. Vi saknar här en tydlig och framåtblickande vision för museiverksamheten där utredningen i stället valt att teckna en historik och göra ett par pragmatiska nedslag som snarare hör hemma i regleringsbrev.

10.2 Ny inriktning för museipolitiken

Betänkandets bedömning om att museipolitiken bör få en tydligare och mer principiell inriktning är ett allmänt hållet påstående. MM betvivlar starkt att museipolitiken blir mer principiellt inriktad genom att införa en lag som per definition inte kan bli annat än rätt allmän. Betänkande efterlyser tydligare och mer långsiktiga utgångspunkter och mål medan MM vill hävda att regleringsbrevet duger gott som instrument för centralmuseerna i detta avseende.

Utredningen vill vidare att större ansträngningar görs för samordning men frågan är hur en lyckad samordning görs ifall ansträngningen inte kommer från parterna själva, utan från en ny myndighet som söker sina uppgifter. Att medel behöver frigöras för utveckling av museisektorn i hela landet är en önskan MM bara kan instämma i, men att medlen skulle förökas i kraft av en ny beslutsnivå är ingen hållbar hypotes.

10.3 Slå fast museernas ställning i lag

MM anser inte att en ny lag behövs för att deklarerera museernas ställning. I vårt demokratiska system finns redan tillräckliga utfästelser för att garantera museernas särskilda uppdrag att samla, vårda och visa och att fortsätta arbetet som öppna mötesplatser för kunskaps- och idéutbyte. Den otydlighet som utredningen menar finns idag i för många och delvis överlappande styrsignaler motverkas med fördel genom ett fortsatt förbättringsarbete inom befintliga system, inte genom att inrätta en ny museilag.

Utredningen hänvisar till befintliga arkiv- och bibliotekslagar och menar att stora likheter finns mellan områdena. MM menar istället att olikheterna är större, inte minst visavi konstmuseerna där arbetet med upphovsmän och upplevelseorienterad förmedling av konstverk är fundamental.

10.3.1 Lagen skall gälla det allmänna museiväsendet

Utredningen menar att det allmänna museiväsendet består av alla offentligt styrda museer, vilket inte är någon kontroversiell ståndpunkt. Men, att införa en definition av museer som "en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal" är enligt MMs mening missriktat då redan vedertagna definitioner finns gjorda av ICOM på internationell nivå. Att i en försvenskad version frångå samlingen som ett centralt begrepp för museiinstitutioner är direkt vilseledande.

10.3.2 – 8 De allmänna museernas ändamål / Respektera museernas fria ställning / Tillgänglig och kvalitativ publik verksamhet / Kunskapsuppbyggnad av hög kvalitet / En aktiv samlingsförvaltning / Statliga museer ska nå hela landet / Alla museer ska samverka

I avsnitten ovan finns samlat ett antal kriterier för driften av ett framgångsrikt museum. Värdeorden finns till stor del redan i regleringsbrev och instruktioner som museerna har att verka utifrån. MM finner här inga ytterligare skäl för att införa en museilag utan ser formuleringarna som redan verk samma rättesnören för god museiverksamhet.

Endast där utredningen i allmänna och deskriptiva ordalag argumenterar för en aktiv samlingsförvaltning (10.3.6) finns en passus om gallring som är värd att notera. MM instämmer i att det bör finnas en särskild reglering av statliga museers gallring, men för den skull behöver ingen museilag införas utan gallringsfrågan kan regleras på annat sätt.

10.4 Förändringar av organisationsstrukturen

MM instämmer helt i utredningens slutsats att det inte finns några skäl för att genomföra förändringar av museernas organisationsstruktur.

10.5 Inrätta en ny museimyndighet för museifrågor

MM instämmer inte i utredningens förslag om att inrätta en ny myndighet för museifrågor. MM menar i stället att de frågor som utredningen beskriver som problematiska med fördel kan adresseras på ett mer ändamålsenligt och resursmedvetet sätt.

Utredningen anser att museisektorn idag är organisatoriskt splittrad medan MM menar att det oftast är av godo att sprida de olika aktiviteterna på flera huvudmän för en mer omsorgsfull dialog och en sammantaget bättre demokratisk process.

MM motsätter sig inte en nedläggning av Riksställningar som till stor del har spelat ut sin roll som en stödjande och samordnande resurs, men om en nedläggning skulle bli aktuell är detta inte en reform för att bekosta en ny myndighet utan för att stärka den befintliga musei- och utställningssektorn.

I utredningen föreslås den nya myndigheten ansvara för kvalitetssäkring av centrala museer genom ett system för kollegial granskning. MM instämmer i att kvalitetssäkring är av vikt, men att den med fördel kan utföras i ett samspel mellan centralmuseer, universitets- och högskoleväsendet och internationella parter med Myndigheten för kulturanalys som rådgivare.

Utredningen önskar vidare att den nya myndigheten ska pröva frågor som statsbidrag medan MM menar att nuvarande modell duger gott. Däremot instämmer MM i utredningens påpekande om att prövningen av utställningsgarantier behöver ses över, men att inrätta en helt ny myndighet vore inte ändamålsenligt. Utredningens önskan att lägga ansvaret för museistatistik på den föreslagna myndigheten ser MM inte som annat än ett försök att samla ihop så många uppgifter som möjligt för att motivera sin existens, då den nuvarande ordningen, för vilken Myndigheten för kulturanalys är central, är välfungerande. Att den nya myndigheten dessutom ska bedriva omvärldsbevakning, ett uppdrag som Riksställningar för närvarande har, är enligt MM slöseri med resurser. Varken Riksställningar eller den nya myndigheten kan axla en sådan uppgift eftersom den bäst utförs av respektive museum, enskilt och i samverkan med varandra och med verksamma institutioner utanför Sverige.

10.6 Se över instruktioner och styrdokument

MM instämmer i utredningens förslag om översyn av instruktioner och styrdokument men inte av det skäl utredningen anför – införandet av en ny museilag – utan för att en sådan mer eller mindre kontinuerlig översyn gagnar verksamheten i stort.

För att ändra den procentsats av anslaget som kan föras över till nästkommande budgetår finner inte heller MM att en ny museilag eller en ny myndighet behövs, utan det är en fråga som centralmuseerna med fördel kan driva med sina uppdragsgivare.

Beslut i detta ärende har fattats av överintendent Daniel Birnbaum. I beslutet har medverkat avdelningscheferna Camilla Carlberg, Charlotte Gateau, John Peter Nilsson, Mats Roswall och Lars Turesson. Föredragande har vice museichef Ann-Sofi Noring varit.

Daniel Birnbaum

Ann-Sofi Noring